

BİLMECELER VE DİĞER SÖZLÜ BULMACALAR*

Yazan: Jan Harold BRUNVAND

Çev.: Kadriye TÜRKAN**

Halk bilmeceleri, beklenmedik cevapları olan geleneksel sorulardır. Kelime bulmacaları ise genellikle ağızdan ağza dolaşır; soranın zekiliğini, dinleyicinin ise zekâsını gösterir. Bilmece sormak, edebi ifadeyi izlemekle olabilir. Bunlar çok eski Oriental ve Sanskrit yazımına karşılık, İncil’de, klâsik hikâyeler ve efsanelerde, Avrupa’nın hikâye ve türkülerinde ve Ortaçağ edebiyatının ilk yazmalarında yer alır. Bilmecelerin derlenmeleri Ortaçağ’da basılan ilk kitaplar arasındadır ve edebi bilmece kitapları, Rönesans’a kadar popüler bir eğlence olarak kalmıştır. On dokuzuncu yüzyılda folklor, profesyonel ilginin başlamasıyla, büyük miktarlarda toplanan halk bilmeceleri, çoğunlukla Avrupa’da ve Avrupa dışında birçok ülkede basılmıştır. Bilmeceler, halkların yerel kültürlerinde bulunur; hatta yanlış bir kanı olarak, yalnızca Avrupa’dan aldıkları birkaç bilmecesi olduğuna inanılan Amerikan Kızılderili kültüründe bile bilmecelerin yeri vardır.

Sadece bilmece sormak yaygın değildir, koleksiyonlardaki aktüel bilmecelerin çeşitliliği de göz kamaştırıcıdır. Henüz temel formlardaki bilmeceler oldukça sınırlıdır ve çok miktardaki bireysel bilmeceler ise yüzyıllarca değişmeden kalmıştır. Çarpıcı bir örnek Oedipus’un Yunan söylencesinde yer alan “ Sphinx bilmecesi”dir. “Sabah dört ayak, öğleyin iki ayak, akşam üç ayak yürüyen nedir?” bilmecesi, “adam” cevabıyla (o, çocukluğunda emekler, yetişkinliğinde yürür

ve yaşlandığında bastona dayanır), batı geleneğinde yaygın olan ve aynı cevaba dayanan benzer bilmecelerin sadece en iyi bilinenidir. Edebiyat her ne kadar Sphinx’in bilmecelerini korumaya yardımcı olsa da en önemli nokta bilmecenin ağızdan ağza yayılma sürecinin hiçbir zaman bir son bulmamış olmasıdır.

Bu bilmece, Büyük Britanya, Kanada, Amerika ve Hindistan’da İngilizce olarak bulunmaktadır. On beş yaşındaki bir kız çocuğu tarafından yakın zamanda İskoçya’da yeniden derlenmiştir. Farklı olarak bilmeceye, açıklayıcı bir bilgi eklenmiştir; ancak yine de temelde Thebes’in sırtlarında Oedipus’u zorlayan bilmece ile aynıdır:

Dört ayağıyla yürür
İki ayağının, üçayağının üzerinde
Ne kadar çok ayağı üzerinde yürürse
O kadar kuvvetsiz olur

Bilmecelerle ilgili folkloristik çalışmalar, Avrupa dillerinde, 1800’lerin sonlarına kadar uzanır ve İngilizce’de ortaya çıkması ise Amerikalı folklorcu Archer Taylor’un ünlü çalışmasıyla 1930’larda başlar, 1951’de *English Riddles from Oral Tradition* ‘un basılmasıyla en yüksek noktaya ulaşır. Taylor bize “gerçek bilmecelerle” diğerleri arasındaki önemli farklılıkları ve sınıflandırmanın önemli tasarımlarının yanı sıra bilmecelerin bibliyografyasını ve metodolojisini vermiştir.

* Bu çeviri; Jan Harold Brunvand’ın, *The Study of American Folklore and Introduction*, University of Utah, Newyork 1968, yer alan “Riddle and Other Verbal Puzzles” başlıklı, s. 48-58, makalesinden yapılmış, Sinem Bozkurt ve Şenay Saraç tarafından kontrol edilmiştir.

** Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı.

“Gerçek bilmece” çalışılmamış cevap ile soruda tanımlanmış başka bir şey arasında gerekli bir karşılaştırmadır. Bu tanımlamanın genellikle iki bölümü vardır, oldukça genel ve kolay anlaşılır bölüm, örneğin “Küçük Nancy Eddicote’un, beyaz bir jüponu ve kırmızı bir burnu” vardır ve daha doğru ama çelişkili bölüm: “Ne kadar uzun durursa, o kadar kısalmır.” Bu çok bilinen İngiliz bilmecesinin cevabı “mumdur”, ve bu bilmeceye küçük bir kızın, bir mumla karşılaştırılması olarak bakılabilir; ya da mumun küçük bir kız gibi tanımlanması olabilir. Son zamanlarda derlenen bu bilmecelerin, Amerikan varyantları daha çok birbirini tutmayan aykırı detaylar taşır; fakat yine de aynı betimleme metodunu korumaktadır:

Küçük kız Etticoat beyaz bir jüponu içinde

O büyüdükçe, jüpon küçüldükçe küçülüyor.

Enfiyecilerle birlikteyken nasıl da ıstırap çekiyor.

Onlar, onun küçük kırmızı burnunu çimdikliyor.

Bu doğru bilmecenin iki temel parçası *tanımlama* ve *blok* olarak adlandırılır ve bunlar, pek çok metin içinde gözlenebilir. Birçok bilmece aşağıdaki gibi cevabıyla birlikte, sadece bu iki bölümden oluşur.

Hırsızlar, hepimiz içerideyken bizim eve girdi (tanımlama). Pencereleden dışarıya atladık ve hepimiz götürüldük (blok).

Cevap: Bir ağ içinde balık (Ev, su oluyor; pencereler de ağdaki delikler)

Gerçek bulmacanın altı ayrı parçadan oluşması mümkündür, şu şekilde gösterilebilir:

Giriş: Londra Köprüsüne gittiğimde
Tanımlama: Kız kardeşimle buluştum

Adı: Jenny

Blok: Onun boynunu kırdım ve kanını içtim ve onu boş bir şekilde bıraktım.

Kapanış: Biliyorsan beni cevapla

Cevap: Bir şişe şarap

Sözlü gelenekten gelen bilmecelerden az bir kısmı da altı bölümden oluşur.

Gerçek bilmeceleri, cevaplarıyla sınıflandırma girişimleri uzun süredir; folklorcuları hüsrana uğratmıştır. Çünkü cevaplar metinden metine oldukça farklılık gösterir. Bunun yerine Archer Taylor’un sisteminde bilmeceler, soruda tanımlanan konunun doğasına göre yedi genel kategoride sınıflandırılır:

I- Yaşayan canlıların karşılaştırılması (yani, Sphinx bilmecesi)

II- Bir hayvanın karşılaştırılması

III- Çeşitli hayvanların karşılaştırılması

IV- Bir kişinin karşılaştırılması (yani, “Little Nancy Eddicote,” “Sister Jenny,” ve Humpty Dumpty”)

V- Çeşitli kişilerin karşılaştırılması (yani, ağ bilmecesinde balık)

VI- Bitkilerin karşılaştırılması

VII- Nesnelerin karşılaştırılması

Taylor’un sınıflandırmasında dört tane daha kategori vardır; bunların ardındaki prensip detayların tanımlanmasından çok, numaralandırılmasıyla ilgilidir. Örnekleriyle birlikte her biri şöyledir:

VIII- Karşılaştırmaları tek tek saymak

Çember gibi yuvarlak, fincan gibi derin; bütün kralların öküzleri de gelse çekmez onu.

-Bir kuyu-

IX-Form ve fonksiyon türünden tek tek saymak

Yama üzerine yama durur, dikiş izi yoktur.

-Lahana-

X-Renk türünden tek tek saymak

Yeşili fırlattım, kırmızıyı aldım.

-Karpuz

XI-Eylem türünden tek tek saymak
Hangi sebzenin dışını fırlatırsın,
sonra içini pişirirsin, sonra dışını yersin
ve içini tekrar fırlatırsın?

-Mısır-

Çoğu İngiliz gerçek bilmeceleri çok eskidir, onların karşılıkları Taylor 'un 1749 kişisel türlerinin arasında bir yerde bulunabilir; ama aşağıdaki örnekte olduğu gibi arada sırada yeni bir tane de üretilmektedir :

Yuvarlak ve kare olan ne (blok); bir defalık yaşar. Her gün onu görürsün ve her evde vardır.

-Rulo tuvalet kâğıdı

Bir tane özel Amerikan bilmecesi ise anlamsız hecelerle cevabı tanımlar, kullanıldığında bize ne olduğunun ipucunu verir:

My mother went over to your mother's house to borrow a wim babble,wam bobble,a hind body fore body,whirl-a-kin nibble.-A spinning wheel. (Annem, annenin evine gitti, bir tıkrır-mıkır, şıkır-şıkır, takur tukur almaya)

Bazen gerçek bilmecelerin de içinde bulunduğu, iki özel kategoriye ayrılmaları gerekir. *Boyun bilmecesi*, olarak isimlendirilen türün bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni boynu vurulacak olan mahkûmun; affedilmesi için kimsenin bilemeyeceği bir bilmece bulması olayına atfedilmesidir. Onun bilmecesi sadece onun bildiği bir sahneyi anlatır ve verilen gizli tanımlamadan tanınabilmektedir. Samson'un İncil'deki (Judges, XIV, 14) boyun bilmecesi şöyledir:

Yiyen kişide dördüncü et geldi
Kuvvetli olandan da dördüncü tatlılık geldi.

Aslanın leşinde bal peteği-

İç savaşta tutsak bir esir olan, ümitsiz bir mahkûmun hikâyesi:

Büyük bir meşe ağacının üstünde mısır ve corn

Eğer bu bilmeceyi tahmin ederseniz, beni asın

Onu yakalayanlar, yakalanmadan önce adının Corn olduğunu ve ağaçta patlamış mısır yediğini tahmin edemezler.

Gerçek dışı ve müstehcen bilmeceler de başka bir alt gruptur, genellikle karşılaştırmalı ve tek tek sayılan türdür. Burada tanımlama, genellikle cinsel içerikli imalar taşır, ancak cevap son derece edeplidir. Örneğin, "Başka bir adamla evlenen adam kimdir?" sorusu yumuşak bir cevapla "papaz" olur. Basılmış olan bir başka müstehcen bilmece, cinsel ilişkiyi tanımlar gibi görünür. Fakat gerçekte, elbise fırçalamayı, sakız çiğnemeyi, meyve toplamayı, yatak yapmayı ve diğer faaliyetleri anlatır.

Bu şekilde sunulan bütün bilmecelerde, bilmeceyi cevaplamak için gerçekler, sorunun içine iyi bir biçimde yerleştirilmiştir; biri doğru bilmecelerin nasıl çalıştığını bir anlarsa onları çözmeyi öğrenir, fakat tahmin edilebilir bir yol izlemeyen birçok geleneksel bilmece vardır. Bunlar sadece özel bilgi ve akıl sayesinde çözülebilir ve birçok farklı kategoride olabilirler.

Bilmece soruları (ya da "zeki sorular") genellikle tahmin edilemeyen bilmeceler sınıfındandır. İngiliz baladlarındaki "Bilmece Şarkısı" bunlardan oluşmuştur: ilk soru "çekirdeksiz vişne nasıl olur." cevap, "çiçek açan vişne"dir. Daha sayısız birçok bilmece vardır: "Okyanus ne kadar derindir? -Bir taş atışı"; "İngiltere'de siyah küçük kediye ne derler? -Kedi yavrusu"; ve benzeri. Bir bilmecenin cevabı kelimedenden ziyade sestedir. "Atın gitmesini ve bir adamın durmasını sağlayan nedir?" Cevabı, öpücük sesi.

Bilmece, cinas veya kelime oyunudur. Bu kelime oyunu cevapta ortaya çıkar ("Ne zaman gemi gemi değildir? -Deniz-

deyken.”) ya da (“Dört tekeri ve sinekleri olan nedir?-Çöp kamyonu.”) Bilmeceler, sürekli niçin bir şeyin bir şeye benzediğini sorar. -“Niçin hırsız güvenilir bir insan gibi çatı katındadır? -Daha önce alçakça bir iş yaptığı için.” Bilmecelerin büyük bölümünün cevabında, ses veya heceleri konuşurken yanlışlıkla karıştırma vardır ve bunlar örnekte olduğu gibi, *spooneristic conundrums*, diye ifade edilir: “Prens ile top arasındaki fark nedir? – Biri hava-ya atılır diğeri ise kralın varisidir.”

Bilmece ve problemlerin genel ifadeleri, geleneksel soruların kalabalığına uygulanabilir. Bu sorular özel, İncil’e ait, matematiksel, gensele ya da cevap için pratik bilgiyi gerektirir. Bunlar, bir çözüm teşebbüsü için ciddi olarak ortaya atılabilir ya da tamamıyla saçma olabilir. Örneğin, ağırlık ölçüleri, yaşlar, ya da parasal rakamlarla ilgili çok fazla matematik bilmececi vardır; bunlar zeki bir hafıza, beyin tarafından çözülebilir, fakat Ozark metni tamamen saçmadır:

Eğer bir ağaçkakan için bir sakız ağacındaki dört inçlik bir deliği gagalamak sekiz ay sürerse o, çakıllı bir kıyının 250 yığını eder, bir çekirge için bir dere otu salamurasının bir inç uzunluğunda bir çeyrek inç kalınlığında, tohumlarını çıkartması ne kadar sürer?

-Cevap yok ki, seni ahmak!

Bazı problemler, küçük bir botta tehlikeli yaratıkların nakledilmesine dayanan pratik bilmeceleri veya karanlıkta bir çekmecedeki çorapların eşlerini seçmeyi ve bunun gibi şeyleri içerir, fakat bir tanesi anagramatik problemdir, çözücünün dört harf bulması gerekir ki, boşluğu doldurmak için beş kelime yapabilsin.

Bir -----yaşlı kadın-----
-----niyetli

Onun giyinip-----uzaklaşıp, gider.

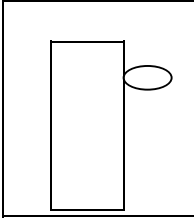
“Gel----- benim oğlum,” sözünü söyledi.

Tamam-----bugün karanın şişmanında

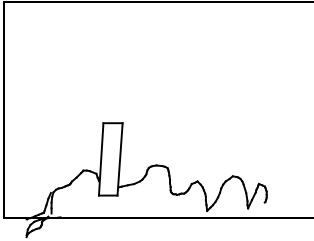
Bunların hepsi bazı geleneksel soruları cevaplamak için tasarlanmıştır; yalnız yakalama sorular, kişiyi utandırmak için dizayn edilmiştir. Bir oğlan kıza sorar, “bakire bir kız kahvaltıda ne yer biliyor musun?” ve “Hayır ne?”cevabı yeterlidir; oğlan güler ve kız kızarır. Bir çocuk sorar “Yetmiş beşten sonra ne gelir?”ve eğer “yetmiş altı” denirse o, neşeyle bağırır.” İşte bu zekâ parıltısıdır.

Bilmecelerin, verimli modern şekilleri bilmece şakası olur, genellikle yalnız şaka diye isimlendirilmektedirler; bunlar toplumca merak uyandıran devirlerde gelir ve giderler, genellikle de tek bir konu üzerinde toplanırlar. Çok bilinen, ihtimalci olanlara *moron şakaları* denir ve onlar en acımasız cinaslar içerir: “Niçin küçük bir moron kilimde delik açar?-Zeminin döşemesini görmek için.” En bilineni gıdaların-üzümlerin, turşuların, muzların, vb. üzerinde durur. (“Mor olan ve kıtaları işgal eden nedir?-Alexander the Grape.” “Yeşil ve tümsek olup okyanusta yüzen şey nedir? -Moby turşusu.”) Başka bir grup ise filler üzerinde durur, ve diğerleri iğrenç şakalardır (meşum mizah); bunlarda haberlerdeki kişilikleri temel alma vardır. Bunların hepsi kesin bir konuşma bilmececi değildir, çoğu soru sormayı içermesine rağmen, uygun bir şekilde bilmece şakaları olarak sınıflandırılabilirler.

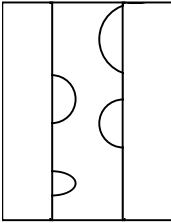
Sözlü olmayan, iki çeşit bilmece vardır ve sorulmaları, el kol hareketleriyle olmaktadır. Sözlü olmayan bilmecelerde, sadece “Bu nedir?”sorusu sorulur. Bu soruya el kol hareketleri eşlik eder; mesela eli sallama, parmak şıklatma (hıçkırık tutmuş kelebek), ya da her iki elin parmak uçlarını tutmak avuç içiyle birlikte yaparak (aynada şınav çeken bir örümcek gibi). Gazetelerde çıkan Doodle denen tür ise aslında temelde folklordan geçmiştir. Skeçler, “Bu nedir?”sorusunu sorar:

Bir adam nefesli bir çalgıyı telefon kulübesinde çalıyor.

At kuyruklu bir kız köpüklü banyoda borazan çalıyor.

Bir ayı ağaca tırmanıyor.
(Farklı şekli: Zürafa boynu)

Çoğu sözlü bilmecelerde, droodle, genellikle alışık olunmayan bir bakış açısıyla görmeye dayanır. Hatta John F.Kennedy'nin 1960'lardaki Başkanlık kampanyasının sıkıcı anlarında yardımcılarının oynadığı karışık bilmeceler, soruyu tahmin etme oyunudur ve alışık olunmayan bir bakış açısına dayanırlar. Soruyu soran cevabı verir ve oyuncular cevapla eşleştirerek, soruyu bulmaya çalışırlar. Örneğin cevap, "g-W," ve uygun soru, "İsminiz "V" ile mi heceleniyor, Bay Wagner?" cevap- "Nein, "W."

Bütün bu özel bilmecelerin farklılık-

larının yanı sıra, birçok çeşit geleneksel kelime bulmacaları ve oyunları vardır ve bunlar burada mantıklı bir şekilde sunulabilir. Örnekteki üç eğlence açıkça ağızdan söyleme yerine yazmayı gerektirir. Mısra baştan ve sondan aynı okunan bir cümledir, örneğin "Madam, I'M Adam" (Adem'in Havva'ya söylediği şey) ve "Able was I ere I saw Elba" (Napoleon'a atfediliyor). Yazarın gördüğü en uzun mısra "A man, a plan, a canal: Panama." Bu tam harf cümlesi, isminin ima ettiği şey anlamına gelir ve cümle alfabedeki tüm haneleri içermektedir, örneğin "William Jex hızlı bir biçimde yedi düzine Cumhuriyetçi yakaladı." Böyle cümleler, daktilo operatörleri ve daktilo tamircileri tarafından aletlerini denemek için kullanılır ve çoğu insan yeni bir daktiloyu denerken yavaşça "Hızlı kahverengi tilki, salak bir köpeğin üstüne atlar" cümlesini yazar. Her harfi sadece bir defa içeren bir cümlede "J.Q.Vandz benim büyük tilkimin eniğine vurdu." Üçüncüsü, over and-under cümleleri anlamı yazılma şekline bağlıdır. Aşağıdaki adres çevrilirse, "John Underwood, Andover, Massachusett."

Wood

John

Mass.

Bir tanesi çok tuhaftır onda, geleneksel konular açık bir şekilde tek ve isimsizdir. Soru soruluyor, "Eğer çok sayıda rahibe-3909 E H T -Roma'ya giderse kim en mutlu olurdu?" Cevap için gazete ışığa doğru ters çevrilmiş ve okunmuş- "Papa."

Tekerleme ise, cevap verme yerine zor sesleri söyleyebilme yeteneğini gerektiren bir kelime grubudur. Belki de bilinenlerin en iyisi "Peter Piper bir balaya salamura biber topladı," Bu hatipler el kitabında, tüm tekerlemeler alfabesinde sadece "p" ile başlayan bir cümledir. Çoğu tekerlemelerin, sürrealistlik niteliği vardır: "Yedi tane zayıf, kaygan yılan

güneye doğru kayıyor.” ya da “İki turna Tadbury’ye gitmeyi denediler de denediler.” Üniversitede favori alanlarda böyle tekerlemeler vardır, bunlar: “O bir çarşaf vardı, bir çarşafı, o vardı ve onun yarılmış çarşafına o, oturmak istedi.” Bu şekilde olan kolej tekerleme şarkıları da vardır.

Sonuçta, geleneksel hafızaya yardımcı araçlar, kelime bulmacaları olarak düşünülmelidir. Bunlar kafiyeler, sözler, kelimeler ve diğer yöntemlerdir, zor olayların hafızaya alınmasına yardım etmek için tasarlanmaktadır. Hafızaya yardımcı aletler heceleri hatırlamak, coğrafik olayları, bilimsel kuralları, denizcilik kurallarını ve diğer birçok olayların yazımını hatırlamak için vardır. Bazıları çok basit, örneğin “Roy G.Biv” bu renk spektrumunu sırasıyla hatırlatmak içindir (kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, çivit rengi ve mor), bazıları daha karışık, örneğin on iki tane kelime kafatasına ait sinirlerin koklamaya ait olanlardan hypoglossal’a kadar olanları hatırlatır (Yaşlı Olympus’un yüksek tepelerinde bir Finli ile bir Alman büyüyen bazı bitkileri gözlediler) ya da bu “talk”tan “elmasa” kadar olan jeolojik sertlik derecelerini hatırlamak içindir. (“Troy kızları flört edebilir ve acayip işler yapabilirler”).

Her çeşit İngiliz ve Amerikan bilmececi, toplanıp; yayımlanmış ve analiz için zengin olasılıklar sunmuştur. Taylor’un sınıflandırmasındaki cevap göstergesinden çıkarılacak ilginç bir gözlem vardır ki, gerçek bilmecelerin, konuları mutfak penceresinden dışarıya bakan bir çiftçi kadının dünyasını yönetmektedir. Bu yüzden, çok tipik bilmece cevapları; taneli meyveler, bahçe sebzeleri, yıldızlar ve ay, kuyu, iğne iplik, yemek kapları, elbiseler ve benzeri şeylerdir. Ayrıca atasözleriyle birlikte ortaklaşa mecazidirler, ölçü ve kafiyede şiirlerin üslup özelliğini gösterirler. Bazen de eski kelime ve ifadeler, bilmecelerde korunur.

Doğru bilmecelerin yapısı son zamanlarda iki folklorcuyu ilgilendirir, tıpkı atasözlerindeki gibi esas “konuyorum” a dikkat çekerler. Onlar, bilmeceleri yapısal olarak şu şekilde tanımlarlar “tahmin edilecek bir değişken içeren, bir ya da daha çok betimleyici öge”. Onlar, tanımlananın zıt ya da zıt olmayacağını belirttiler (yani blok ögesi olabilir de olmayabilir de) hem sözlü ya da mecazi olabilir. Bloklular bilmeceler, her zaman, sürekli mecazlıdır; ve üç çeşit tersliğin birini gösterebilmektedir, tezat (sadece bir bölüm doğru olabilir), yoksunluk (ikinci bölüm, ilk bölümün doğal ya da mantıklı özelliğini reddeder), ya da nedensellik (ilk bölüm bir olay içeriyor, bu olay ikinci bölümde yalanlanıyor). İleri sürülen bu yaklaşım ilk tanımlamanın biraz zayıf da olsa sonunu belirler. Biraz yapısal, biraz da üslupla ilgilidir; hem de gerçekten bilmecelerin ne olduğunu söyleyen belirli ve somut bir ifadeyi ortaya çıkarmaktadır.

Halk geleneği, bilmecelerin sembol ve fonksiyonlarından daha çok soruların sorulmasına neden olur. Bilmecelerin harfi harfine yazılmaları hemen görünmeyen anlamlarını maskeliyor mu? Bu anlamlar nasıl keşfediliyor? Halk grupları arasında bilmeceler, eğlence ve eğitim aracı olarak nasıl rol oynuyor? Bilmeceler, ilk olarak çocukların folkloru muydu ve onları ne kadar süre devam ettirdiler? Bilmeceleri sormak için en uygun zamanlar nedir: partiler, danslar, toplantılar, tatiller ve diğer sosyal durumların ortaya çıkışı mıdır? Bilmece sormak ahenkle mi ilgilidir? Bilmeceler, benzerleri gibi hizmet veriyor mu (soruyu soran diğerleri için oynuyor mu) ya da bir yarışma gibi (sıra ile soruyor ve soruyu soruyla eşleştiriyor mu?) Bilmeceleri cevaplamadaki genel pratik ne? Bu konular, yöreden yöreye, aileden aileye, dönemden döneme değişiyor mu? Bilmecelerin halk hikâye-

leri ve baladlardaki fonksiyonlarını kur yapmanın insiyatifi ve inisiasyon törenleri, meşru metotlarla yansıtıyor mu? Ve benzeri sorular.

İngiliz ve Anglo Amerikan geleneksel baladlarını içeren, bir bilmece çalışması sonucu, bütün bilmeceelerde zayıf şekilde örtülü cinsel içerikli sembolizm olduğu sonucuna varılır. Çok iyi bilinen bilmece şarkılarından cevapları –vişne, yumurta, yüzük, bebek- döllenmeyi ileriye sürer, bunun anlamını baladın her iki bağlamında varyantı da desteklemektedir. Diğer bir öncü çalışma Birleşik Devletler ve İskoçya’da yapılmıştır ve bu yerlerdeki bilmece örfleri ilk sistematik gözlemleridir. Amerikan kültüründe bilmece, kendilerine yer bulmaya çalışırken, bilmece oturumları ya da yarışmaları bazen İskoçya’da keşfedilmiştir; bir oturumda bir toplayıcı altmış beş tane bilmeceyi, bir akşamda beş kişiden duymuştur. Bu çalışmalar, bilmece ve bilmece sormayla ilgili soruları cevaplamaya başlar ve diğer sonsuz sayıdaki büyüleyici bilmecele- rin incelenmesindeki mümkün olan diğer yolları işaret eder.

BİBLİYOGRAFİK NOTLAR

Archer Taylor SFQ, II (1938), sayfa 1-9’daki “Problems in the Study of Riddles” isimli çalışmasını gözden geçirdi ve 1939 yılında *FFC*, No. 126 “A Bibliography of Riddles” isimli çalışmasını oluşturdu. Onun *English Riddles from Oral Tradition* 1951 yılında Berkeley, Calif., yayımlandı ve İngiliz ve Anglo-Amerikan gerçek bilmecelelerinin temel iskeletini oluşturdu.

Taylor’ın, “The Riddle” in CFQ, II (1943), pp. 129-147. isimli makalesi bilmece tipleri üzerine kısa bir makaledir. Benzer bir ifade de *Folklore in Action*’da *MacEdward Leach* (Philadelphia, 1962), şerefine yayımlanan makalelerin tartışmasında “The Riddle as a Primary Form” da yer almıştır sayfa 200-207. Duncan Emrich’in “Riddle Me, Riddle Me, What is That?” in *American Heritage*, VII: 1 (Dec., 1955), sayfa 116-119 isimli makalesi folkloristik özellikleri birleştirmesi açısından popüler bir damardır.

Yerel Amerikalı (Kızılderili Amerikalı) bilmecelelerinin sözde var olmaması düşüncesine *JAF*’daki üç makalede karşı çıkılmıştır: Archer Taylor’s “American Indian Riddles” in LVII (1944), sayfa 1-15,

Charles T. Scott’s “New Evidence of American Indian Riddles” in LXXVI (1963), sayfa. 236-241, and David P. McAllester’s “Riddles and Other Verbal Play Among the Comanches,” in LXXVII (1964), sayfa 251-257.

1951 yılına kadar olan İngilizce’deki bilmece- ler koleksiyonuna Archer Taylor’un tanımıyla birlik- te hepsi dâhil edilmiştir, yalnızca Orta Amerika’daki üç temsili makale orijinal yayımlarıyla ve notlarıyla referans için listelenebilirler: Vance Randolph ve Isabel Spradley “Ozark Mountain Riddles”ı *JAF*, XLVII (1934), sayfa 81-89; Randolph ve Taylor “Riddles in the Ozarks”ı *SFQ*, VII (1944), sayfa 1-10 ve Paul G. Brewster “Riddles from Southern Indiana,”ı *SFQ*, III (1939), sayfa 93-105 yayımladı.

Çeşitli bilmece tipleri, sık sık yayımlanmış koleksiyonlarla iç içe girmiştir. Güncel, temsili bir tanesi ise Catherine Harris Ainsworth’un “Black and White and Said All Over” *SFQ*, XXVI (1962), sayfa 263-295, yedi eyalette dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerinin oluşturduğu çeşitli şekillerde 535 tane metnin posta yoluyla toplandığı çalışmalardan oluşur. 19. yüzyılda Amerikan gazetelerinde yer alan Bilmece, Archer Taylor CFQ, V (1946), sayfa 273-276 ve C. Grant Loomis WF, VIII (1949), sayfa 235-247 tarafından derlenmiştir. Çoğu aritmetik bulmacalardan oluşan küçük bir koleksiyon Lafayette, Ind.’daki bir radyo istasyonu tarafından derlenmiştir ve Ray B. Browne MF, XI (1961), sayfa 155-160 tarafından dipnot şekline getirilmiştir. Sözlü olmayan bilmece, WF, XVII (1958), sayfa 279-280 ve WF, XIX (1960), sayfa 132-133’de yayımlanmıştır.

Tekerlemeler bazen folklor dergilerinde ya da genel folklor antolojilerinde; yer doldurunsunlar diye yayımlanırlar, ne var ki, Maurice A. Mook’un “Tongue Tangles from Central Pennsylvania,” *JAF*, LXXII (1959), sayfa 291-296; isimli çalışması uzman bir makaledir. Makale üniversite öğrencileri geleneğinden bir tekerleme şarkısıyla devam etmiştir (sayfa 296-297). Duncan Emrich’in diğer bir popüler makalesi ise “The Ancient Game of Tongue-Twisters,”dır. Kapsamlı ve zengin dipnotlarla donanmış hafızayı kuvvetlendiren aletlerle ilgili olan bir makale Alan Dundes tarafından MF, XI (1961), sayfa 139-147 yayımlanmıştır.

Gerçek bilmecelelerin analizi, yapısal analizi Rober A. Georges ve Alan Dundes tarafından yapılmış ve *JAF*, LXXVI (1963), sayfa 111-118’ de yayımlanmıştır. J. Barre Toelken bilmece baladlarını “Riddles Wisely Expounded,” WF, XXV (1966), sayfa 1-16 isimli çalışmasında incelemiştir. “Riddling Traditions in Northeastern Scotland” Kenneth S.Goldstein tarafından *JAF*, LXXVI (1963), sayfa 330-336 betimlenmiştir.